

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٠٤٦٥٥

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد فلسفه و حکمت اسلامی

عنوان:

توحید عبادی از منظر امامیه و سلفیه

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمد عابدی

استاد مشاور:

دکتر اله‌بداشتی

نگارنده:

محمد رضا رعیتی

زمستان ۱۳۸۶

۱۶۱۲۷ ۱۳۸۷

۱۰۴۶۵۸

بررسی

تاریخ:

شماره: ۱۳۱۷۲

پیوست:

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه الشریف»

جلسه دفاعیه پایان نامه آقای: محمد رضا رعیتی

رشته: فلسفه و کلام اسلامی

تحت عنوان: «توحید عبادی از منظر امامیه و سلفیه»

با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۸۷/۳/۲۱ تشکیل گردید.

در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت و نامبرده نمره با عدد

۱۷/۸/ با حروف: هفتم و هشتم

با درجه: عالی ○ بسیار خوب ⊕ خوب ○ قابل قبول ○ دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
أحمد عابدی	استاد راهنما	استادیار	
علی الهبداشتی	استاد مشاور	استادیار	
غلامحسین اعرابی	استاد ناظر	استادیار	
عسگر دیرباز	استاد ناظر	استادیار	
عسگر دیرباز	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی	استادیار	

(مدیر امور آموزش و تحصیلات تکمیلی)
نام و امضاء:

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده
نام و امضاء:

مکانی:
قم، جاده قدیم اصفهان،
دانشگاه قم
کدپستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱
تلفن: ۲۸۵۳۳۱۱
دورنویس:
۲۸۵۵۶۸۴ بابت آموزشی
۲۸۵۵۶۸۶ بابت اداری
۲۸۵۵۶۸۸ بابت دانشجویی

سپاس

به اقتضای فرمایش نورانی «من لم یشکر المنعم من الخلقین لم یشکر الخالق»، جا دارد اینک از زحمات و راهنمایی‌های استاد راهنمای گرانقدر جناب آقای دکتر عابدی و مشاوره‌های دلسوزانه استاد مشاورم، جناب آقای دکتر اله بداشتی تقدیر و تشکر کنم.

چکیده:

آنچه در دست دارید پژوهشی درباره توحید و شرک از منظر شیعه امامیه و سلفیه (وهابیت) است. در این تحقیق ابتدا به واژه‌شناسی توحید و نیز عبادت پرداخته شده و پس از بررسی معنای لغوی و اصطلاحی آنها به این نتیجه رسیده‌ایم که عبادت صرف خضوع و تسلیم نیست بلکه باید این خضوع و تسلیم در برابر موجودی باشد که اعتقاد به ربوبیت آن داشته باشیم و در غیر این صورت آن عمل را عبادت نمی‌گویند. پس از آن به بحث از توحید نظری و توحید عملی پرداخته شده و اقسام توحید عملی مانند توحید در توکل - محبت، استعانت - خوف و رجاء را تبیین کرده و سپس اقسام شرک را توضیح داده‌ایم، سپس در بخش سوم پایان‌نامه به بحث از توحید عبادی از منظر امامیه به نقد و بررسی افکار حنبلی‌ها و اهل حدیث پرداخته و توضیح داده‌ایم که آنان هیچ‌گونه تأویلی را نپذیرفته و در معارف قرآن کریم اهل جمود بر ظاهر بوده و کاملاً اندیشه‌های عقلی در مورد توحید را کنار گذاشته‌اند. و پس از بیان ادله توحید در عبادت شبهات و هابیان را مورد بررسی و نقد قرار داده‌ایم. از نظر آنان توسل و شفاعت و قسم و نذر و قربانی و زیارت و تبرک جستن به اولیای الهی مهم‌ترین مظاهر شرک و پرستش غیر خداوند است و ما هر کدام از این شبهات را در فصل سوم از بخش چهارم پایان‌نامه مفصل مورد نقد قرار داده و توضیح داده‌ایم که صرف توسل یا شفاعت خواستن یا زیارت یا... شرک نمی‌باشد، بلکه اگر کسی اعتقاد به ربوبیت اهل بیت (ع) داشته باشد و آنان را زیارت کند یا توسل به آنان بجوید در این صورت مشرک می‌شود. زیرا اعتقاد به دو واجب‌الوجود داشته است. اما اگر کسی آنان را واسطه درگاه الهی دانسته و آنان را مؤثر در این عالم بداند، ولی بگوید باذن خداوند تأثیرگذار هستند در این صورت عمل او نه تنها شرک نیست، بلکه بهترین مصداق و نمونه توحید است و خود قرآن نیز فرموده وسیله به درگاه الهی اخذ کنید.

کلید واژه‌ها: توحید عبادی - توحید و شرک - زیارت - توسل - استغاثه.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
مقدمه.....	۱.....
بیان مسأله تحقیق.....	۶.....
اهداف تحقیق.....	۶.....
اهمیت موضوع.....	۷.....
فرضیات تحقیق.....	۸.....
سؤالات تحقیق.....	۹.....
پیشینه تحقیق.....	۹.....
روش تحقیق.....	۱۰.....

بخش اول: کلیات

فصل اول: واژه شناسی توحید.....	۱۲.....
توحید در لغت و اصطلاح.....	۱۲.....
وحدت خداوند شخصی و عددی نیست.....	۱۸.....
توحید در قرآن.....	۱۹.....
جایگاه عقل در توحید و معارف دینی.....	۲۲.....
نقش عقل در فهم کتاب و سنت.....	۲۳.....
رویکردها در خصوص عقل.....	۲۳.....
۱- رویکرد کنار گذاری کامل عقل.....	۲۳.....
۲- رویکرد به کار گیری افراطی عقل.....	۲۶.....
۳- رویکرد به کار گیری عقل به شیوه منطقی.....	۲۸.....
فصل دوم واژه شناسی عبادت.....	۲۸.....
عبادت در لغت و اصطلاح.....	۲۸.....
عبادت از منظر مفسران.....	۳۴.....
۱- مفسران اهل سنت.....	۳۴.....

۳۴	۲- مفسران شیعه
۴۱	فعل خدا چیست؟
۴۴	مفهوم عبادت از منظر سلفیون
۵۰	توقیفی بودن عبادت
۵۱	قالب و شکل برخی عبادات محتاج تبیین شارع نیست

بخش دوم: اقسام توحید

۵۵	فصل اول: توحید نظری
۵۵	۱- توحید ذاتی
۵۵	۲- توحید صفاتی
۵۵	۳- توحید افعالی
۵۷	تبیین صفات فعل خداوند
۵۹	مفهوم «رب»
۵۹	ربوبیت تکوینی
۶۱	فصل دوم: توحید عملی
۶۱	توحید عبادی
۶۲	جلوه‌های توحید عملی
۶۲	توحید در اطاعت
۶۳	توحید در استعانت
۶۳	توحید در دعا
۶۴	توحید در توکل
۶۵	توحید در خوف و رجا
۶۵	توحید در محبت
۶۶	توحید در مالکیت
۶۷	توحید در رازقیت
۶۸	توحید در ولایت
۷۰	فصل سوم: شرک
۷۲	شرک در قرآن و روایات
۷۳	شرک عصر جاهلیت
۷۵	منشأ گرایش به شرک
۷۷	بدترین نوع شرک

بخش سوم: توحید عبادی از منظر امامیه

فصل اول: اهمیت ویژه بحث از توحید عبادی	۸۲
توحید در الوهیت از نظر لغت	۸۴
الوهیت در انحصار خداوند	۸۷
نصاب توحید در اسلام	۸۸
فصل دوم: ادله توحید عبادی	۹۳
الف) الوهیت	۹۳
ب) ربوبیت	۹۴
ج) خالقیت	۹۸
د) زمامداری و نفع	۹۹
هـ) مالکیت مرگ و حیات	۱۰۱
فصل سوم: شبهات توحید عبادی	۱۰۳
سجده برای غیر خداوند	۱۰۳

بخش چهارم: توحید عبادی از منظر سلفیه

فصل اول: سلفی گری	۱۱۲
وجه تاریخی پیدایش سلفیون	۱۲۱
ضرورت بررسی احادیث	۱۲۲
تاویل ضرورتی گریز ناپذیر	۱۲۳
نص گرایي در میان اهل حدیث	۱۲۴
اهل حدیث، سردمداران نص گرایي	۱۲۶
حنابله و بی اعتنایی به عقل	۱۲۶
یادآوری چند نکته	۱۲۹
۱- معنای پیروی از ظاهر	۱۲۹
۲- ابهام گویی، گریزگاهی نامطمئن	۱۳۰
۳- گرایش های گوناگون در میان سلف	۱۳۱
سلفیه جدید	۱۳۴
ابن تیمیه	۱۳۴
فصل دوم: توحید وهابیان	۱۳۶
اقسام توحید نزد وهابیان	۱۴۳
نقش غیر خدا در عالم	۱۴۵

۱۴۶	نقد کلام صنعانی در تقسیم توحید
۱۴۸	اشکالات ابن عثیمین در تقسیم توحید
۱۴۹	نقد ملاکهای صفت خدایی از نگاه صاحب فتاوی الجنه الدائمہ (وہابیان)
۱۵۱	ملاک صحیح صفات خدایی
فصل سوم: بررسی دیدگاه وہابیان در توسل، شفاعت، زیارت، استغاثہ و ... و پاسخ به شبہات آنها	
۱۵۲	توسل از نظر لغت
۱۵۲	توسل در اصطلاح
۱۵۲	فتوای وہابیان در توسل
۱۵۳	توسل از نظر طبیعت و فطرت
۱۵۴	توسل از نظر روایات اہل تسنن
۱۵۷	توسل بہ دعای پیامبر (ص) در حیات برزخی
۱۵۸	دلیل جواز و رجحان توسل
۱۵۸	نگرش مکتب امامیہ بہ موضوع توسل
۱۶۱	حدود توسل و استشفافا از موجودات جهان
۱۶۳	طرح شبہات و پاسخ بہ آنها
۱۶۳	۱- شبہہ شرک
۱۶۵	توسل یگانہ راہ اساسی توحید
۱۶۷	نتیجہ
۱۶۹	۲- شبہہ استعانت از میت و غایب
۱۷۴	شفاعت
۱۸۱	ضرورت شفاعت
۱۸۲	معنای شفاعت
۱۸۳	ماہیت شفاعت
۱۸۵	وہابیون و درخواست شفاعت از شفیعان
۱۸۶	پاسخ بہ شبہات
۱۹۵	خدارا بہ مخلوق و یا حق کسی قسم دادن
۱۹۵	قسم
۱۹۶	مسئلہ ذبح و قربانی
۱۹۹	نذر
۲۰۰	پاسخ بہ شبہات فوق
۲۰۲	استغاثہ

۲۰۲	فتوای وهابیان
۲۰۳	انواع استعانت از غیر
۲۰۳	۱- کمک گرفتن از انسان در زمان حیات
۲۰۵	۲- کمک گرفتن از ارواح اولیای الهی بعد از مرگ
۲۰۵	ادله جواز یارجحان استعانت از اولیاء (استغاثه)
۲۰۸	بررسی شبهات
۲۲۰	معنای تبرک
۲۲۲	سیره مسلمین در تبرک
۲۲۴	نتیجه بحث
۲۲۵	زیارت
۲۲۵	ابن تیمیه و شبهه در زیارت مرقد رسول خدا (ص)
۲۲۷	اصل جواز زیارت قبور بویژه زیارت قبر پیامبر (ص)
۲۲۸	۱- قرآن و زیارت قبور
۲۳۳	حرمت زیارت قبور از نگاه وهابیان
۲۳۷	فلسفه زیارت
۲۳۷	ارکان زیارت
۲۴۵	اهمیت زیارت
۲۴۶	اهداف زیارت
۲۴۸	نتیجه کلی بحث
۲۵۱	فهرست منابع

مقدمه

اسلام آئین توحید و یکتاپرستی است و در میان تعالیم اسلام توحید از جایگاه بلندی برخوردار است. قرآن به مثابه منشور جاوید اسلام، در آیات پرشماری به مسأله توحید و ابعاد گوناگون آن پرداخته است و در اهمیت توحید همین بس که ایمان به آن در کنار تصدیق پیامبری حضرت محمد (ص)، اولین شرط تشرّف انسان به آئین حیات بخش اسلام و ورود به آستانه سعادت و رستگاری است. خداوند را به یکتایی شناختن و تنها او را پرستیدن، نه تنها در قلمرو عقاید اسلامی، که در دیگر حوزه های تعالیم اسلام مانند اخلاق و احکام نقشی اساسی دارد. شالوده نظام اخلاقی اسلام بر اساس توحید استوار است و بسیاری از احکام و آداب دینی از روح توحیدی اسلام سرچشمه می گیرد. توحید، حیات آدمی را چه در ساحت اندیشه و عقاید و چه در حوزه کردار و عمل دگرگون می سازد و به آن رنگ و بوی خاصی می بخشد تفاوت انسان موحد و مشرک به قدری عمیق و گسترده است که به هیچ عنوان نمی توان آن را نادیده انگاشت. کوتاه سخن آنکه توحید ریشه درخت اسلام و دیگر تعالیم اعتقادی، اخلاقی و عملی، شاخ و برگ و میوه های آن هستند. توحید عبادی نیز که انحصار الوهیت و ربوبیت در خداوند است و دستور کار تبلیغ و ترویج انبیا الهی بوده است به درجه ای از وضوح بوده است که کمتر عاقل با انصافی در طول تاریخ خدا پرستی با آن مخالفت ورزیده یا به انکار آن پرداخته است. زیرا دین مقبول که نزد خداوند همان اسلام است خواسته فطرت انسانی است و بالطبع اصل توحید که زیر بنایی ترین اصول دین اسلام است آنقدر واضح و آشکار است که فطرت

خداجوی انسانها بدان گرایش دارد و هرگز قصد خلاف آن یعنی شرک نمیکنند زیرا توحید در عبادت که ثمره اعتقاد به توحید است نیز اینگونه است. پیروان مکتب امامیه که به حق طرفداران راستین اسلام اصیل اند، تفسیرشان از توحید و عبادت، همان تفسیر نبوی از توحید و عبادت است، تفسیری که عبادت را واقعا شایسته ذات حق میدانند و احدی از خلائق حتی شخص رسول الله را شایسته این مقام نمیدانند، و این حقیقتی است که قرآن در آیات متعددی به بیان آن پرداخته است بگونه ای که تقریباً جای هیچ شکی در این مورد باقی نمانده است. در این بین تفسیری که علمای سلفی از توحید و عبادت دارند سبب شده است که مسلمانان و خصوصاً شیعیان را مورد اتهام واهی خود قرار دهند و توحیدشان را به کفر و شرک و ضلالت محکوم نمایند. امری که با هیچ یک از اصول عقلانی و شریعت نبوی سازگاری ندارد، مکتبی که عالی ترین تفسیر از توحید و بزرگترین مردان توحیدی را به تاریخ معرفی کرده است. مردان بزرگی که تمام افتخارشان بندگی ذات حق است و برای نیل به این مقام تمام هستی خود را تقدیم کرده اند. کسانی که شرک را ماهیتاً منشأ تباهیها و فسادها میدانند و در مقابل توحید را منشا خیرات میدانند. از شرک جز شر بر نمی خیزد و بدون توحید هیچ بنایی استوار نیست و به فرموده قرآن شرک بدترین ظلم است. و با این اندیشه توحیدی است که به شناخت واقعی از انسان و جهان می توان دست یافت و باهمین سرمایه توحیدی است که هم می توان به ملک طبیعی و هم به ملکوت فرا طبیعی بینا شد و بدین وسیله خود را از حد شناخت حیوانی رهاوند و نگاه از این منظر است که انسان را به گستره گذشته و به پهنه آینده طولانی یعنی از خدا و بسوی خدا (انا لله و انا الیه راجعون) خواهد کشاند. و با این تفکر است که می توان وارد قلعه امن و آرامش شد، به قلعه ای که دژبان آن فقط خداست و سراسر جهان امکان، ستاد فرماندهی اوست. و بدین وسیله است که انسان علاوه بر نیازهای خود به کرامت و حریت که از اعظم نعم الهی است بار می یابد و هیچ عاملی سبب بردگی و بندگی غیر خداوند نمی شود. حال بایک چنین بینش توحیدی، متهم کردن آنان به شرک و کفر، نشان جهل و تعصب و افراط در عقیده و نظر است، البته ترویج فرهنگ ناب محمدی و اهل بیت عصمت و طهارت در طول

تاریخ دچار کج اندیشی و نابخردی هایی بوده است که نمونه بارز آن را در اندیشه وهابیت و سلفی گری می توان مشاهده کرد. تفکری که مسلمانان جهان را از دین اسلام خارج و فقط خود را مسلمان میدانند جماعتی اندک که مسلمانان جهان و دیگر ادیان را دچار مشکل کرده و چهره ای خشن و کریه از دین رحمت ارائه نموده اند، آنان برخلاف سنت عقلای عالم، با کنار زدن جنبه هدایت گری عقل، مسیری را فرا روی خود گشودند که مقابل آن همه مسلمانان بودند. اسلام مردم را به همبستگی و دوری از جدایی دعوت نموده است. قرآن همه انسانها را به گرد آمدن بر محور توحید سفارش میکند و تفرقه و چند دستگی را عامل دوری از راه مستقیم دین میدانند^۱. رسول خدا نیز که جز به عزت و شوکت اسلام و مسلمانان و زیستن آنان بر اساس ارزش های والای دین خدا نمی اندیشید، پیوسته از لزوم پایبندی به اصول و مبانی سخن گفته و امت خود را از گرفتار شدن در دام دین سازان و بدعت گذاران بیم میداد و نیز راه گریز از زیان های ناشی از تفرقه را گوشزد میکرد. با این همه سفارش ها و تاکیدها دیری نگذشت که امت اسلامی گرفتار انشعاب شد و مسلمانان به شاخه های گوناگون تقسیم شدند و برخلاف توصیه های قرآن و رهنمودهای پیامبر اکرم (ص) موج فرقه گرایی سراسر جامعه را فرا گرفت. رشد و گسترش فرقه گرایی و استمرار آن، شماری از دانشمندان را به چاره اندیشی فراخواند و این حقیقت را برای آنان آشکار کرد که باید از یک سو عوامل بدبینی و جدایی مسلمانان را از یکدیگر باز شناخت و از سوی دیگر با کندوکاو بیشتر در منابع اصیل اسلامی در شناخت ارزشهای اصیل دین بکوشند. واضح است که این هردو گام میتوانند ثمرات سودمندی در پی داشته باشد و امت اسلامی را در صفوف به هم فشرده، به مقابله با سلام ستیزان و بدخواهان فرا خواند اما افسوس که این تلاش نا فرجام ماند و بدخواهان به جای همکاری و همیاری، بانگ تفرقه و جدایی سرداده و خواسته یا ناخواسته، همنوا با بدخواهان به نفی و تردمسلمانان و گسترش فرقه ها برخاستند. سردمداران سلفیه که در زمره این گروهها بودند، اسلام را منحصرًا متعلق بخود میدانند. به اعتقاد آنها، اسلام تفسیر همان چیزی است که آنان می فهمند، و

۱- انعام (۶)، آیه ۱۵۳

توحید تنها در پیروی از فهم آنان از مفهوم خداست. نتیجه گفتار آنها این میشود که اسلام و توحید یعنی سلفی گری و کسانی که معتقد و پایبند به عقاید آنها ست و دیگران از شیعه و سنی همه مشرک اند. این افراطی گری در عقاید بسیار زود ماهیت غیر اصولی آنان را نمایان ساخت و موجب موضع گیری روشنفکران مسلمان شد. این موضع گیری در زمان ابن تیمیه، بارها به زندان افکندن او در نهایت به مرگ او منجر شد اما در زمان مرید افکار و دلباخته فتاوی او یعنی محمد بن عبد الوهاب سخت گیریها و تعصبات خشک و بی روح از طرفی، بهره مندی او از منابع سرشار اقتصادی و مالی سرزمین عربستان و غفلت تودههای مردم و قساوت مروجان از طرف دیگر، سبب بسط و گسترش این پدیده شوم شد بگونه ای که صدور فتوای محمد بسیار شدید تر از قائل او ابن تیمیه شد. تا آنجا که تمام امت پیامبر بعد از زمان احمد حنبل را مشرک معرفی کرد. گویی دین نو ظهور وی انقلابی اساسی در تمام ارکان عقیده و اخلاق و عمل بوجود آورده است تا آنجا که کسانی را که از مذهب او پیروی می کردند و فریضه حج را انجام داده بودند و امیداشت که دوباره حج کند و به آنها می گفت، حج اول تو در حال شرک بوده و مقبول نیست. همچنین به کسانی که به مذهب او می گرویدند پس از ادای شهادتین می گفت شهادتین سوئی را بر زبان جاری کنی و بگوئید که قبلا کافر بودیم و پدر و مادر مان نیز در حال کفر از دنیا رفته اند اگر آنها این شهادت سوم را بر زبان جاری نمی ساختند، دستور قتل آنها را میداد، او آشکارا می گفت: مسلمانان ششصد سال کافر بوده اند، و غیر از پیروان خود، بقیه مردم را مشرک و کافر و خون آنها را حلال و مباح میدانست.^۱ اما سؤالی که اینجا مطرح است این است که به چه دلیل فهم آنان از اسلام بهتر و واقعی تر از دیگران است، چنانکه روشی خاص را هم برای نیل به فهم مستقیم از اسلام ارائه نمی دهند. در واقع نفی آن بخش هایی از تلقی مسلمانان از اسلام که مورد پسند آنان نیست، عامل اساسی تکوین و تعیین اصول و اعتقادات آنهاست. در صورتیکه اگر کسی مدعی است که روش طرف مقابل از شناخت اسلام نادرست است، باید قادر به اثبات آن بر اساس اصول مفروضه موضوعه باشد و وهابیت به

کلی فاقد چنین اصولی هستند و مدعی هستند که به هیچ وجه قادر به اثبات آن نیستند. آنان فقط شعار طرد عبادت غیر خدا را دستور کار عمل و خود قرار داده بودند، شعار مقدسی که به نتیجه دلخواه آنان منتهی می شد. نظیر حربی که خوارج با آن به جنگ و جدال پرداختند. کلمه حقی که با آن باطل را اراده می کردند. عبادت خداوند شعار مقدسی است ولی برای اینکه در مسیر رضایت و خشنودی خداوند باشد نه اینکه در پی آن جنایت و قتل و آوارگی و تخریب و تضییع حقوق دیگران به بهانه توحید و عبادت خدا شود. تا آن حد که ابن عبد الوهاب خود را ماموری مبعوث از جانب خداوند بداند که مقابله با شرک و مظاهر آن بر عهده او گذاشته شده است، آنان در جهت رسیدن به مقاصد خود از هیچ جنایتی فرو گذار نکردند. اینجاست که ماهیت سلفی گونه آنها بیش از پیش جلوه گر می شود، آنان اگر واقعا طرفدار توحید اند و فهم درست توحید یعنی فهم سلف صالح از اسلام و توحید در اختیار آنان است، چطور نمیدانند که پیامبر اکرم (ص) در محدوده حکومتی خود با همه پیروان ادیان و بخصوص با یهودیان همزیستی مسالمت آمیز داشت، همان یهودیانی که روزی قصد جان پیامبر کردند و پیامبر از آن نیت پلیدشان با خبر شد و در عین حال به آنان امان داد در حالیکه بر آنان غلبه دارد حکم به قتل یا آوارگی آنان نمیدهد.

توسعه بخشیدن به مفهوم کفر که از ویژگی های ابن عبدالوهاب است در مناظره با برادرش شیخ سلیمان بیشتر نمود میباید تا بدانجاکه روزی برادرش از وی از شماره ارکان اسلام پرسید، پاسخ داد پنج است، سلیمان گفت اما تو آن را شش رکن قرار داده ای و ششمین آن این است که هر کس از تو پیروی نکند کافر است^۱. آیا مجموعه این آراء و فتوا و برخوردها چیزی جز ایجاد تفرقه و جدایی میان ارکان جامعه اسلامی است، بخصوص در روزگاری که امت اسلامی شدیداً نیازمند به وحدت کلمه و اتحاد و همبستگی است تا بتواند در مقابل هر گونه عامل استعمار ایستاده گی کند و با نیرومندی کامل از لحاظ فکر و عمل به دفاع از حریم مقدس قرآن و خنثی نمودن نقشه های تخریبی دشمنان اسلام بپردازد تفسیر دیگری می تواند

۱- زینی دحلل، الدر السنیه، (مصر: مکتبه مصطفی البانی الحلبی، ۱۳۸۶)، ص ۴۰.

داشته باشد؟ بنا بر این مطالعه آرا و افکار جریان سلفی گری، مؤید این حقیقت است که اگر چه نتوان به قطع حکم کرد که آغازین جرقه های این پدیده در پیکر تفکر اسلامی، جریانی صدر صد جهت دار و مغرضانه در برخورد با اندیشه های توحیدی ناب نبوده است، ولی جریان آن در بستر تاریخ و خلق وقایعی که بعداً توسط ایادی موسوم به این جریان صورت گرفته است، و نیز هدایت های پنهانی اجانب استعماری و مؤیدات تاریخی جای هیچ شک و ابهامی برای انسان باقی نمیگذارد که آنان به اعلام رسالت خود پایبند نبوده، بلکه موجبات تفرقه و جدایی میان موحدان عالم بوده اند و فرسنگ ها از توحید و دین فاصله گرفتند، و امروز بر پیروان منصف این جریان است که گذشته مبهم و تاریک گذشتگان را در پرتو واقع نگری و درک حساسیت عصر حاضر که تمام کفر کمر به حذف اسلام اصیل بسته اند را قدری به نور هدایت بهبود بخشند.

بیان مسأله تحقیق

دین مبین اسلام، آئین برادری و برابری و منادی به دعوت و اتحاد تحت بیرق واحده اسلام است. توحید اساس اعتقادات این آئین است و توحید عبادی نیز ثمره این دین مقدس. توحید یعنی اعتقاد به تأثیر استقلالی خداوند بگونه‌ای که دیگر موجودات و مراتب هستی حیات و قدرت خود را مدیون ذات پاک اویند. هر اعتقادی غیر از این مبنا که موجب تأثیر استقلالی موجودات، یا در عرض خداوند شود بی‌شک محکوم به شرک خواهد بود. بدین جهت و با این مبنا تمام اعمال و عبادات دینی شکل الهی بخود می‌گیرند. ولی اهل سلف - عبادات مسلمانان را در عرض خداوند، و شرک و کفر و بدعت می‌دانند که باتوجه به آنچه در طول بحث می‌آید، بی‌پایه بودن همه آنها اثبات می‌شود. به اعتقاد آنان هر خضوع و تواضعی در برابر هر کسی ولو رسول خدا عبادت غیر خدا و در نهایت محکوم به کفر است که دلایل عقلی و سنت نبوی بیانگر چنین تفکری نیستند.

اهداف پژوهش

تحقیق حاضر به منظور ارائه پاسخ به شبهات و اتهاماتی است که از ناحیه سلفیون به اعتقادات پاک توحیدی مسلمانان وارد می کنند، برای نیل به این هدف ابتدا باید با تعریف صحیح توحید و عبادت و جایگاه آن در میان تفکر اهل بیت و تبیین صحیح مصادیق عبادت، به پاسخ تمام شبهات آنان دست یافت و همچنین ثابت کرد که آنچه از اعمال و عباداتی که مسلمانان و شیعیان انجام می دهند، از قبیل توسل خواهی، شفاعت طلبی و زیارت و... نه تنها مغایر و معارض با توحید عبادی است و شرک و بدعت نیست، بلکه عینا عمل آنها توحیدی و آنان که مرتکبین به این اعمال را به شرک و کفر متهم می کنند، از دو حالت خارج نیستند: یا اینکه قضاوت آنان عجولانه و از روی جهل و ناآگاهی به اعتقادات مسلمانان است و یا اینکه عالمانه و مغرضانه چنین موضع گیری می کنند که علاج گروه اول، آگاهی بخشی به آنان است و برخورد با گروه دوم فقط بیان منطقی موضوع است.

خلاصه آنکه روشن شود که: توحید و عبادتی که وهابیان مدعی آن هستند هیچ دلیلی از قرآن، سنت و عقل برای آن نیافته اند و در مقابل توحیدی که مسلمانان مدافع آن هستند توحیدی است عقلانی که کتاب خدا و سنت رسول (ص) موید آن است. به عبارت دیگر توحید عبادی شیعیان قابل دفاع و دلایل نقض و هابیان بر توحید عبادی بی دلیل و بی اساس است.

اهمیت موضوع

اهمیت بحث از توحید عبادی آنگاه بیشتر جلوه گر میشود که بدانیم، بیشترین محل اعتراض و اتهام و شاید تنها موضع ایجاد شبهه سلفیون نسبت به سایر مسلمانان و بویژه پیروان مکتب اهل بیت بحث از توحید عبادی است، چرا که در میان اصول دین و جهان بینی، اتهامات آنان در زمینه نبوت کاملاً رنگ باخته به نظر می رسد، به همین دلیل به سراغ اصل توحید و از میان مراتب توحید، بسراغ توحید در عبادت رفته اند. بنا بر این مشکل اصلی وهابیت با سایر مسلمانان در اصل توحید است نه اصل نبوت. و به همین دلیل است که اگر بتوانند موفق به مخدوش نمودن این اصل شوند، اهداف خود را دست یافته خواهند دید. زیرا توحید زیر بنای

بی‌ترین اصول دین است و وقتی ثابت شود مسلمانان در بحث توحید با مشکل شرک مواجه اند، زیر بنای عقیدتی آنها کاملاً ویران خواهد شد. از همین جا اهمیت پرداختن به این موضوع روشن می‌شود که برای مقابله با این ترفند که با تمامی امکانات فکری و فرهنگی و اقتصادی همه جانبه خودو با پشتیبانی اردوگاه استعماری به میدان آمده و با گستره‌ای به وسعت خارج از مرزهای اسلامی نیز حمایت می‌شوند، باید به ماهیت عمل آنان پرداخت و انحراف و کج روی های آنان را در بحث توحید متذکر شد، زیرا وقتی به وسعت دایره حوزه های فکری و فرهنگی آنان و سخاوتهای بی‌حد و حصر آنان در همه زمینه ها و همچنین مقدس مآبی آنان در ترویج آئین شان با آنان مواجه می‌شویم، جای هیچ تردیدی باقی نمی‌ماند که این جریان فراتر از یک فتنه مذهبی است، بلکه قصد آنان اصل اسلام است.

بنا بر این اگر ثابت شود که آنچه مسلمانان به آن معتقدند و در عمل به آن نشان داده اند، نه شرک و نه کفر است و نه بدعت، بلکه عین توحید است، و این صرف ادعا نیست بلکه با ادله متقن عقلی و نقلی اثبات شود، دیگر چیزی در بساط وهابیون باقی نخواهد ماند و اینکه تلاش کرده اند مشکلات مربوط به نبوت را به دایره توحید بکشند نیز واضح خواهد گشت بنا بر این، اینکه ابن عبد الوهاب می‌گوید، کارایی چوب دستی من اکنون از پیامبر میت بیشتر است زیرا کمک خواستن از میت شرک است، اعتراض او به اصل توسل جویی از نبی و ایراد به اصل معاد را در قالب اشکال عبادی بودن آن مطرح میکند که به نظر او با توحید منافات دارد، اینجاست که پرداختن به توحید عبادی اهمیتی دوچندان پیدا می‌کند.

فرضیات تحقیق

آنچه در این بحث به آن می‌پردازیم، موضوعی غیر قابل تردید همه مسلمانان است و فرض بر این است که هیچ یک از معتقدان به قبله و رسول واحد، کتاب و سنت واحد، نه کافرند و نه مشرک، و مشرک و کافر فرض کردن آن نتیجه جهل و جمود است و همچنین تفسیر

سلفیون از موضوع توحید و عبادت عقلاً و منطقاً نمی‌تواند مطابق موازین دینی و عقلی واقع شود.

سوالات تحقیق

- ۱- سوال اصلی: که این تحقیق متکفل پاسخگویی به آن می‌باشد این است که حقیقت توحید عبادی چیست؟ و زیارت و توسل و... که جزء اعتقادات شیعه است چگونه با توحید عبادی قابل جمع است.
- ۲- سوالات فرعی: که در این تحقیق به آنها پاسخ داده می‌شود عبارتند از:
 - ۱- مقصود از واحد بودن خداوند چیست
 - ۲- آیا عبادت مطلق تذلل و خشوع است و یا اینکه نهایت خشوع و تذلل را عبادت گویند؟
 - ۳- آیا عقل راهی به شناخت خداوند دارد یا خیر؟
 - ۴- میزان دخالت عقل در فهم کتاب و سنت تا چه میزان است؟
 - ۵- آیا هر سجده ای عبادت است؟ در این صورت آیا سجده فرشتگان بر آدم و سجده حضرت یعقوب و فرزندان او بر یوسف عبادت غیر خداست؟
 - ۶- آیا می‌توان توحید عبادی را مدلل ساخت؟
 - ۷- آیا زیارت انبیا و صالحان و ائمه پرستش آنها و در نهایت شرک بخداست؟
 - ۸- آیا توسل به انبیا و صالحان عبادت آنهاست و این واسطه گری خلاف ناموس عالم است؟
 - ۹- آیا شفاعت طلبی به معنای نادیده گرفتن نقش خداوند و اعتقاد به غیر خدادر عرض خداوندی است؟
- ۱۰- آیا استغاثه و کمک گرفتن از غیر منافات با اصل توحید است؟

پیشینه تحقیق

در خصوص توحید عبادی که محل بحث ماست، حقیر کتابی با این عنوان بنحو مستقل در

هیچ کتابخانه‌ای مشاهده نکردم، گرچه بزرگان و علماء دین در ضمن مباحث اعتقادی به آن پرداخته‌اند که واجب الاحترامند و هر کدام به جای خود، شایسته سپاسگزاری است، ولی هجمه وسیع وهابیان علیه اعتقادات شیعه، اقتضاء می‌کند که بیشتر به این موضوع بهاء داده شود.

روش تحقیق

روش تحقیق در این نوشتار مبتنی بر روش کتابخانه‌ای و بهره جستن از منابع و متون مربوط و همچنین بهره جستن از راهنمایی‌های اساتید استوار بوده است فیش برداری و تحلیل و نقد داده‌ها بنا به ضرورت موضوع از دیگر جنبه‌های تحقیق نوشتار حاضر است.